

FENOMENUL FAKE NEWS ÎN MASS-MEDIA: IMPACT ȘI EFECTE

Alisa TANAS,

Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării

CZU: 070.16

j201tanasalisa@gmail.com

Creșterea constantă a canalelor de informare a generat, printre alte consecințe și fenomenul știrilor false, știri parțial false sau complet nefundamentate, care se răspândesc rapid și au efecte (de ordin afectiv, cognitiv și comportamental) imediate.

Fake news-ul pornește nemijlocit de la dezinformare, și aceasta este, de fapt, o poveste veche, revitalizată de noile tehnologii.

În Roma Antică, de exemplu, atunci când Marc Antoniu a întâlnit-o pe Cleopatra, adversarul său politic Octavian a lansat o campanie de denigrare împotriva lui cu „sloganuri scurte, penetrante, scrise pe bani în stilul unor mesaje antice de pe Twitter. Astfel, atacatorul a devenit primul împărat roman, iar „știrile false i-au permis lui Octavian să pirateze sistemul republican o dată pentru totdeauna” [1, p.16].

Vladimir Volkoff, în cartea sa, „Dezinformarea, armă de război”, publicată în 1986, definea termenul de dezinformare, precum: „... o ramură a operațiunilor speciale, care constă în înșelarea adversarului prin furnizarea de informații false pe care acesta le va folosi pentru a trage concluziile dorite de inițiator. În funcție de conținut, operațiunile speciale pot avea o tentă politică, militară, sau științifică” [2, p.17].

În prezent, cercetătorii definesc termenul de *fake news* ca un tip de propagandă care, constă în răspândirea de informații false atât prin mass-media tradițională, cât și prin intermediul noilor media. Aceste știri, cu caracter neîntrerupt și atotcuprinzător, care prezintă un adevăr distorsionat, au, de obicei, ca scop influențarea maselor.

Secolul XXI, însă, a adus folosirea informațiilor drept arme la un nivel fără precedent. Noile tehnologii, au făcut ca manipularea și fabricarea de conținut să fie simplă, iar rețelele de socializare amplifică dramatic falsurile lansate de națiuni, politicieni și corporații, deoarece sunt redifuzate mai departe de un public lipsit de simț critic [3, p.4].

În acest sens, criza pandemică a condus la apariția unui nou fenomen numit *infodemie*, context în care fluxul de știri false a crescut simțitor. Diverse organizații internaționale, din variate domenii, inclusiv și din cel mediatic, care luptă cu știrile false au prezentat în anul 2021 topuri ale știrilor false în contextul pandemiei de Covid-19. Printre cele mai virale s-au enumerat:

- ✓ Vaccinul Pfizer-BioNTech provoacă infertilitate;
- ✓ Noua tulpină de coronavirus Delta este răspândită de vaccinuri;
- ✓ „Elita globală” a planificat apariția noilor tulpini de Covid-19 până în anul 2023 [4].

Pentru a dezminți falsurile este nevoie de analiză critică și spirit de observație, care pot fi antrenate.

Exemplu 1: Diverse persoane pe Internet, care susțin a fi *experti*, și numeroase portaluri, au afirmat în repetate rânduri că noile vaccinuri cu ARNm modifică ADN-ul uman. Acest lucru este fals. Vaccinurile cu ARNm nu intră în nucleul celulei - numai acolo ar putea teoretic să modifice ADN-ul. Această minciună a fost publicată de portalul *flux.md* și a fost accesată de aproape 800 de persoane [5].

Exemplul 2: Pe rețelele sociale este viral un videoclip cu un „experiment” care ar demonstra că testele rapide pentru depistarea COVID-19 nu sunt sigure. Persoanele din imagine au scurs o portocală în orificiul testului rapid, iar peste câteva minute pe test apare rezultatul POZITIV. Testul rapid antigen SARS-CoV-2 nu a fost făcut corect, așa cum spune instrucțiunea, iar rezultatul a fost o eroare [6].

Exemplul 3: O presupusă doborâre a unui avion pakistanez de către luptători ai rezistenței în Valea Punjir, care a fost difuzată pe Twitter și care ar fi trebuit să dovedească implicarea Pakistanului în aparentele lupte din Afganistan, s-a dovedit a fi falsă, fiind, de fapt, o secvență video din jocul de calculator ”Arma 3” [7].

Republica Moldova se confruntă cu un număr mare de portaluri web care difuzează constant știri false. În acest sens, Serviciul de Informații și Securitate a blocat peste 70 de portaluri manipulatorii de la începutul pandemiei până în prezent. [8]

În concluzie, menționăm faptul că: rapiditatea cu care se răspândește falsurile și fluxul de informații fac ca fenomenul fake news să fie foarte periculos. Republica Moldova, la fel ca și majoritatea statelor nu a rămas imună la infoedemia de fake news. Știrile false pe timpul pandemiei și

nu doar, au diminuat și mai mult încrederea cetățenilor în instituțiile publice și în mass-media, au creat confuzie și panică în rândul cetățenilor și instituțiilor, deoarece răspândeau informație cu un conținut contradictoriu, persoana fiind nesigură care dintre decizii/informații sunt false și care sunt corecte, au zădărnicit respectarea legilor și regulilor impuse pe timpul stării de urgență și după.

Fenomenul știrilor false poate fi diminuat cu suportul și prin efortul comun al instituțiilor statului, al mediului științific, al celui mediatic și al societății civile. În acest sens, facem referire și la o serie de recomandări:

1. Elaborarea de sisteme informatice de securitate bazate pe algoritmi, care să fie eficienți la nivel național și internațional și care ar stopa acest fenomen.

2. Standardele profesionale pentru jurnalismul etic și responsabil sunt o apărare importantă împotriva dezinformării cu scop strategic și a informării greșite. Așadar, instituțiile media, în goana după audiență, trebuie să fie mai atente la sursele de informare, la imagini, care adesea sunt trucate.

3. Esențial pentru consumatori este să aibă o informare încrucișată, din mai multe instituții de presă credibile și, totodată, să evalueze critic orice informație.

Bibliografie:

1. Jurnalism, 'Fake News' & Dezinformare; Seria UNESCO pentru învățământul jurnalistic; UNESCO/Universitatea din București, 2021
2. „Dezinformarea, armă de război”, Vladimir Volkoff, 1986
3. FAKE NEWS ÎN SECOLUL AL XXI-LEA, Antonia Teodora MARIȘ, București
4. Masa Rotundă: Combaterea știrilor false în condițiile provocărilor de securitate – COVID 19, Chișinău, 2020

Webografie:

5. Știre falsă – exemplul 1: <https://flux.md/stiri/social/cele-trei-vaccinuri-covid-existente-contin-adn-nu-doar-arn-si-prin-urmare-sunt-agenti-de-razboi-biologic>

6. Știre falsă – exemplul 2: <https://www.facebook.com/100000193426852/videos/1358385384622307/>
7. Știre falsă – exemplul 3: <https://shorturl.at/wFMY6>
8. Serviciul de Informații și Securitatea Republicii Moldova, <https://sis.md/ro>
9. Fake News 2021 - <https://www.dw.com/ro/fake-news-2021/a-60237538>

*Recomandat
Mariana TACU, dr., conf. univ.*